

Nr 139.

Av herrar **Sandegård** och **Lindström**, om revision av gällande handbok för svenska kyrkan.

Första kammaren har vid två föregående tillfällen bifallit motionsvis framförda förslag om åtgärder i syfte att bereda kyrkans präster möjlighet att, ett begränsat antal söndagar årligen, förrätta högmässa efter fritt ritual. (1930, 1932.) Ur det tillstyrkande utlåtande som kammarens första tillfälliga utskott avgav 1932 må här anföras: »Nu gällande handbok som efterträdde 1811 års utkom 1894. Den har emellertid därefter vid upprepade tillfällen varit föremål för detaljändringar. Knappast ett kyrkomöte har gått utan nya försök att på olika punkter åstadkomma förbättringar, ej minst i fråga om ritualen för högmässogudstjänsten. Sålunda infördes efter beslut av 1915 års kyrkomöte en rad förändringar i högmässoritualen, och den sista handboks-upplagan upptager ett flertal alternativ till syndabekännelsen och allmänna kyrkobönen. Betänkligheter mot att på denna väg åstadkomma önskelig revision ha yppats även inom kyrkomötet. Erinringar ha även framställts med hänsyn till den omständigheten, att det stora flertalet präster ute i församlingarna och församlingarna själva icke beretts tillfälle att ge sin mening tillkänna. Utskottet underskattar för sin del ingalunda värdet av en fast ordning för högmässan, som skyddar mot gudstjänstens utlämnande åt personligt godtycke, ej heller förbiser utskottet betydelsen av gudstjänstordningens traditionella samband med tider och generationer, som varit. Varje tid har emellertid på detta område sina krav, och i den mån de i och för sig äro berättigade, kan det vara en brist att ej gå dem till mötes. Redan ur nu berörda synpunkt synes det uppslag som möter i motionen förtjäna beaktande. Även åtskilliga andra skäl synas emellertid motivera att detta uppslag prövas. Sålunda vill utskottet framhålla, att särskilt på landsbygden, där högmässan i regel är enda formen för kyrkans gudstjänst, ett legitimt behov av omväxling synes motivera lämpliga alternativ till den hävdvunna gudstjänstordningen. Såväl ur församlingarnas som prästerskapets synpunkt skulle möjligheten till en sådan omväxling helt visst vara av godo genom att öka intresset för den allmänna gudstjänsten och motverka den känsla av olust, som slentrian på detta område kan framkalla.» — Föreliggande motion framställer ett vidgat yrkande, vartill anledning givits av vissa händelser inom kyrkan under den senaste tiden. Särskilt trängande är behovet av en väsentlig nyordning för konfirmationen i samband med den allvarliga frågan om ungdomens första nattvardsgång. De obestridda värden som ur denna högtidliga akt kunna utvinnas äro på väg att äventyras. Det borde inte vara orealiserbart att i detta fall, i avvaktan på en definitiv reform, medgiva åt-

minstone ett utbyte av den apostoliska trosbekännelsen mot en kortare och för barn mer avpassad bekännelse samt likaledes skriftermålets ersättande med en akt, som bättre än detta skulle motsvara barnålderns mottaglighet och behov. Motionen utsträcker emellertid sitt yrkande till att omfatta samtliga ritual för kyrkans gudstjänster och heliga handlingar. Den väsentliga motiveringen härför kan lämpligen anknytas till de synpunkter för och emot nya eller fritt valda ritual för högmässogudstjänsten, som hittills kommit till synes i den offentliga debatten. Vid ett av de senaste kyrkomötena förekom en diskussion med anledning av dåvarande Skarabiskopen Danells förslag, att läsandet av den apostoliska trosbekännelsen vid högmässan måtte kunna föregås av en ingress av denna lydelse: »Låtom oss nu gemensamt, med församlingens av ålder brukade ord, bekänna vårt hjärtas förtröstan till Gud, vår Fader, till Jesus Kristus, vår Herre, och till den Helige Ande, Tröstaren, Livgivaren.» Bland dem som biträdde detta yrkande uttalade sig rektorn Manfred Björkquist i bland annat följande ord: »Jag tänker på de många unga, som icke kunna bli präster, så länge den nuvarande ordningen består. — — Jag tänker på de många unga präster, som jag vet lida under de nuvarande förhållandena. Jag tänker också på många andra unga församlingsmedlemmar, som när de komma fram till trosbekännelsen och gärna skulle vilja vara med härom, i fall de finge taga det på det sätt, som många här tala om, när de stå inför en församling, känna sig förhindrade att få vara med om detta, och dit räknar jag mig själv. Jag tänker på alla de skaror, vi talat om på våra kyrkliga möten, arbetarskaror och andra, som äro på marsch mot kyrkan, men som helt enkelt icke kunna förstå, hur man kan inför altaret säga på *ett* sätt, som de tycka, och utanför detsamma på ett *annat* sätt, och som, innan det blir full ärlighet i dessa religiösa uttryck, känna, att saken måste bli dem främmande. De känna som om de icke riktigt kunde lita på det hela.» När centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen i sitt yttrande över motionen i detta ärende vid 1932 års riksdag ordar om det svenska högmässoritualen såsom ett väl förvaltadt arv från fädernas kyrka och om gudstjänstordningen såsom det i alla kyrkosamfund fasta och bestående, som icke blott representerar den historiska kontinuiteten o. s. v., utan utgör det objektiva, det av all individualitet oberoende, är det däremot svårt att komma ifrån ett bestämt intryck av en för s. k. evangelisk luthersk eller över huvud protestantisk inställning ganska främmande tankegång. Liturgin i all ära och med all tillbörlig respekt för både gammal och god ordning — det kan dock bli av nöden att också reagera mot slentrian och ett formelväsen, som kväver livet. Och det lönar sig inte att förneka det faktum, att vad särskilt kyrkans högmässa angår en »avfolkning» sedan länge varit i full gång. Därtill ha naturligtvis många faktorer bidragit. Till och med i de »kyrkligaste» stift och församlingar frågas det med bekymmer: Varför smälter den »kyrktrogna» skaran samman? Var äro männen? Var äro arbetarna? Var äro de s. k. bildade? Var tar den konfir-

merade ungdomen vägen? Det kan sägas, och det säges, att inga nya former hjälpa. Och — därför måste man ha de gamla kvar. Argumenteringen är i detta fall ungefär lika riktig som den skulle vara det för en jordens odlare, som sade sig, att inga nya redskap behövas för jordens brukande, eftersom växt och skörd framför allt och huvudsakligen bero på vår Herres sol och regn. Om högmässogudstjänsten och de kyrkliga handlingarna utgöra kyrkans redskap och instrument i hennes uppgift och arbete att nå så många människor som möjligt med kristendomens goda budskap, varför skulle man inte se till, att dessa redskap och instrument verkligen göras så lämpliga och effektiva som möjligt? De som bäst veta och känna det trängande behovet av att något äntligen göres, Sveriges präster, enkannerligen på den svenska landsbygden, som anstränga sig, ofta till bristningsgränsen för sin förmåga av lojalitet mot den bestående ordningen, vore värda det förtroende och den lättnad i sin gärning, att det gäves dem tillbörlig frihet att — naturligtvis i begränsad omfattning — pröva sig fram till nya former. Den var samma revision av kyrkhandboken som pågår sedan några år, är ingalunda vad läget kräver. En väsentligen formell översyn av ritualen räcker inte. Det hemställes därför,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en grundlig revision av nu gällande handbok för svenska kyrkan samt att Kungl. Maj:t måtte — i den ordning ske kan — dels medgiva frihet för prästerskapet att åtminstone en gång i månaden förrätta högmässa efter fritt ritual, dels ock medgiva, att gällande ritual i fråga om dop, konfirmation och andra kyrkliga handlingar skola tjäna till allenast huvudsaklig ledning och efter rättelse.

Stockholm den 23 januari 1937.

Karl Sandegård.

Rickard Lindström.

